ISSN : 1015-1826

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ

TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ 2005

Cilt :XXIV Sayı: 38

ANKARA – 2005 / EYLÜL

Karamanoğlu II. İbrahim Beyin Osmanlı Sultanı II. Murad'a Vermiş Olduğu Ahidnâme

The Ahidnâme Which was Given by Karamanoğlu İbrahim Bey II to the Ottoman Sultan Murad II

Alaaddin AKÖZ*

Öz

İlk olarak 1361 yılında dostane bir şekilde başlayan Osmanlı-Karamanlı münasebeti, Osmanlıların Anadolu'da yayılarak, Karaman hudutlarına dayanmaları ile gerginleşmiş, 1386 yılında ilk muharebenin yapılmasıyla askerî ve siyasî mücadele dönemi başlamıştır. Siyâsî mücadelenin en yoğun yaşandığı dönem Karamanoğlu II. İbrahim Beyin (1423-1464) iktidarda olduğu dönemdir. Bu dönemde; Rumelide Haçlı ittifakı, Anadolu'da da Karaman-oğlu ile aynı anda uğraşmaktan bunalan Osmanlı sultanı II. Murad, İslam alimlerine müracaat ederek, Karaman-oğlu İbrahim Bey hakkında fetva istemiş ve almış olduğu fetvalarla Karaman üzerine yürüyerek, İbrahim Bey' in yaptığının kat kat acısını çıkarmıştır. Çok zor durumda kalan İbrahim Bey, zevcesini ve veziri Server Ağa' yı ve müftüsü Sarı Yakub'u sulh akdi için göndermiş ve 'Sevgend-nâme' (ahid-nâme) vermeye mecbur kalarak, Sultan Murad'ın ağır şartlarını kabul etmiştir.

Ahidnâme, Sevgendnâme veya Musâlaha gibi isimler ile anılan belgenin tespit edilebilmiş iki nüshası vardır. Bunlardan Paris Milli Kütüphanesinde bulunan nüsha, 1937 yılında, İ. Hakkı Uzunçarşılı tarafından yayınlanmıştır. Çalışmamıza konu olan ikinci nüsha ise Konya İzzet Koyunoğlu Müzesinde, 13998 numarada kayıtlı bir mecmuanın içerisinde yer almaktadır. Söz konusu ahidnâmenin her satırında Karamanoğlu II. İbrahim Beyin ne kadar zor durumda olduğu açıkça görülür. Osmanlı sultanına övgülerle başlayan metnin tamamında; padişaha bağlılık ve sadakat vurgulanmakta ve padişah, cihan padişahı, sözleri de emr olarak değerlendirilmektedir.

---

* Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Anahtar Kelimeler *: Karaman, Osmanlı, II. İbrahim Bey, II. Murad, II. Mehmed (Fatih), savaş, barış, ahidnâme, mu'âhede*

Abstract

In 1361, the relationship between the Ottomans and the Karamans was friendly, but with the spread of the Ottomans inside the Anatolia and their arrival to the borders of the Karamans', this relationship become strained. The first battle was done in 1386 and with that, a period with political and military struggle began. This political struggling situation was most dense in the governing period of Karamanoğlu İbrahim Bey II. (1423-1464). At that time; the Crusad alliance of the (Balkans) Rumeli and the Karamanoğlu in the Anatolia had tired the the Ottoman sultan Murad II. The sultan required to the Muslim theologians (ulema) for a fetwa towards Karamanoğlu İbrahim Bey. He got the fetwas and took the revange in Karaman. İbrahim Bey which was in trouble, sent his wife, his vezir Servet Ağa and his mufti Sarı Yakub for peace and he was forced to give a Sevgend-nâme (ahid-name) and he confirmed Sultan Murad II.'s hard conditions.

There are two copies of the manuscript which are called Ahidnâme, Sevgendnâme or Musâlaha. The first one which are to find in Paris National Library, was published by İ. Hakkı Uzunçarşılı in 1937. The second copy which we are studying, is inside of a magazine (mecmua) (registered as number 13998) in Konya İzzet Koyunoğlu Museum. We can see from the lines of the mentioned ahidnâme, that Karamanoğlu İbrahim Bey II. really was in a hard situation. The article begins with praises to the Ottoman Sultan, and it continues with loyality and fidelity words to the sultan. Furthermore the sultan is a ruler of the universe and his words are like an order.

Key Words*: Karaman, Otoman, İbrahim Bey II., Murad II., Mehmed II. (Fatih), war, peace, ahidnâme, mu'âhede*

1.Giriş

a. II. İbrahim Bey(1423-1464) Döneminde Karamanoğlu - Osmanlı İlişkileri

Karaman hükümdarı Nasirüddin Mehmed Beyin (1398-1423) Antalya'yı muhasara ettiği sırada, bir top güllesinin isabeti ile 1423 yılında ölmesi[1] üzerine Karaman tahtına oğlu Tacüddin (Sarimüddin) İbrahim Bey[2]

---

[1] Aşıkpaşa-zâde "... bir gün hisardan gözetip dururken kolayına geldi top ile vurdular. Parça parça oldu. Parçalarını sandığa koyup, Karaman'a ilettiler. Bunun üç oğlu kaldı. İbrahim, İsa ve Alaeddin...", *Tevârîh-i âl-i Osman*, (Haz.Nihal Atsız),Türkiye Yay., 1949, s.168, Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-Düvel Osmanlı Tarihi(1299-1481)*, (Haz.Doç.Dr.Ahmet Ağırakça)İnsan Yay., İstanbul 1995,s.198;Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi* (Yay. Mesud Koman), Konya 1946, s.185, Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri*

geçmiştir. Osmanlıların yardımı ile amcası Ali Bey' i Niğde'ye çekilmeye mecbur eden İbrahim Bey[3], daha sonra Osmanlılarla dostluğunu bozmuş[4] ve Sırp Despotu aracılığı ile Macarlar'la Osmanlılar aleyhine ittifak tesis ederek[5], 1433'de Beyşehir'i ele geçirmiştir. Avrupada Macarları mağlup eden Osmanlılar, Karaman üzerine yürüyerek Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Said-ili ile Konya ve Karaman'ın İç-el'den gayri yerlerini zapt etmişlerdir. İbrahim Bey durumun tehlikesini anlayınca, memleketin en büyük alimlerinden Mevlânâ Hamza'yı elçi olarak gönderip, sulh istemiş; aldığı yerleri iade etmek ve ahdi bozmamak şartıyla sulh yapılmıştır[6]. Buna rağmen Osmanlı hükümdarı II. Murad, bir tedbir olmak üzere, daha sonra Kayseri'yi zapteden İbrahim Bey'e karşı Dulkadir-oğlu Nasirüddin Mehmed Bey ile anlaşmış ve İbrahim Bey' in mukavemeti üzerine Osmanlı-Dulkadir kuvvetleri Kayseri'yi alarak, kardeşi İsa Bey'i İbrahim Bey'in üzerine göndermişlerdir. İsa Bey, Karaman memleketine yaptığı akınlardan birisinde ölmüştür. Osmanlılar bu işte muvaffak olamamalarına rağmen, İbrahim Bey Memlûklerin de müdahale edeceklerini anlayarak, 1437'de Osmanlılar ile anlaşmıştır[7].

Tarihi, İstanbul 1985, s.306, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, TTK. Yay.,Ankara 1984, s.22, aynı mlf., "Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi", *Belleten*, s.1, sene 1937, s.59, Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*,C.VI, s.324

[2] "Şikârî, "... İbrahim Han'ı Şah kıldılar. Dört karındaşı var idi, biri Orhan, biri İshak, biri Halil, biri Alaeddin idi..." s.15, demesine rağmen, Aşıkpaşa-zâde'de üç oğlu olduğundan bahsedilir. s.168, Tekindağ, "Karamanlılar", s.325, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*,s.22, "Karaman-nâme liAşık el-Eflâk Seyid İlyas Kirmânî",(M.Koman'ın yazmalarından), *Konya*, S.64-65 (Şubat-Mart 1944) s.72, İshak değil İsa olduğunu yazarlar.

[3] Uzunçarşılı, "... Murad II. İbrahim, İsa ve daha evvel kendisine iltica etmiş olan diğer kardeşleri Ali Beylere birer hemşiresini verip, bunlardan Ali'yi Sofya sancağına ve İsa'yı da yine Rumeli de başka bir sancağa tayin ederek...", bkz. "Karamanoğlu İbrahim..." s. 61.

[4] Aşıkpaşa-zâde, s.168, Oruç Beğ, *Oruç Beğ Tarihi* (Haz.N.Atsız), s.86, Tekindağ, "Karamanlılar" s.325, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.32, aynı mlf, "Karaman-oğlu İbrahim Beyin", s.61.

[5] Aşıkpaşa-zâde "... Karaman-oğlu ile Vilakoğunun ittifakı vardır ki Macarlar bu taraftan yürüye ve Karaman-oğlu dahi o taraftan yürüye idi" s.15, Müneccimbaşı'da isim Vılkıoğlu şeklindedir, s.202, İ.Hami Danişmend, *İzâhlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*,C.I, s.202; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 25, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.23, aynı mlf, "İbrahim Bey'in..." s.61; Merçil, s.306, Hoca Saadeddin,*Tâc'üt-Tevârîh*,(Eski Yazı),C.I, s.355.

[6] Müneccimbaşı, bunu duyan İbrahim Bey korkup, Mevlana Celaleddin-i Rumî'nin torunu Ulu Arif Efendi'yi Sultan'ın huzurana şefaatçi olarak gönderdi. Bir rivayete göre de şefaatçi olarak Karaman-oğlu'nun mütfüsü Mevlana Hamza Karamanî geldi. Sultan Murad anlaşma ve emanetnameyi yazmak için kendi tarafından *Behçetü't Tevarih* adlı eserin müellifi Mevlana Şükrullah'ı gönderdiler" der. s.207-208, Oruç Beğ, s.86, Aşıkpaşa-zâde, s.175.

[7] Tekindağ," Karamanlılar", s.325, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.25, aynı mlf, "İbrahim Bey'in..." s.63.

İbrahim Bey, bu anlaşma ile bir müddet Osmanlılar'a karşı hiçbir harekette bulunmamıştır. Fakat 1442 yılında Mezid Bey'in Erdel'de, Hermanştad'da şehit düşmesi[8] ile Osmanlılar aleyhine yapılan haçlı ittifakına Karaman-oğlu İbrahim Bey de girmiş[9] ve Osmanlıların Dulkadirliler ile anlaşarak ele geçirdikleri eski Karaman topraklarını yeniden geri alabilmek maksadıyla, Bizans imparatoru vasıtasıyla, Macar Kralına müracaat ederek, haçlıları Osmanlılarla harbe teşvik etmiştir.

Söz konusu gelişmeler sonrasında İbrahim Bey, ahdini bozarak, Osmanlı ülkesi üzerine kuvvet göndermiş ve gönderdiği kuvvetler, Ankara ve Kütahya taraflarını tahrip etmişlerdir. II. Murad, süratle hareket ederek, bunların geri çekilmesini sağlamış fakat haçlılara karşı koymak için tekrar Avrupa'ya dönünce, Karaman askeri, bir defa daha Osmanlı topraklarına hücum etmiştir. İbrahim Beyin bu son hareketi, aleyhinde bir cereyanın uyanmasına sebep olmuştur[10].

Bir taraftan Rumelideki Haçlı ittifakı, diğer taraftan da Anadolu'daki Karaman-oğlu ile aynı anda uğraşmaktan bunalan Sultan Murad, İslam alimlerine müracaat ederek, Karaman-oğlu İbrahim Bey hakkında fetva istemiştir. Şafiî mezhebi imamlarından İbn Haceri Askalanî, Hanefî mezhebi alimlerinden Sa'düddin-i Deyrî ile Abdüsselam-ı Bağdadî ve Malikî ve Hambelî alimlerinden Bedrüddin-i Tenisî ile Bedrüddin-i Bağdadî, Sultan Murad'a, İbrahim Bey hakkında istediği fetvayı vermişlerdir[11]. Almış olduğu fetvalarla Karaman oğlundan intikam almaya karar veren Sultan Murad, 15 Temmuz 1444'de haçlılar ile Segedin muahedesini imzalamış[12] ve bütün hıncı ile Karaman üzerine yürüyerek, İbrahim Bey' in yaptığının kat kat acısını çıkarmıştır[13]. Çok zor durumda kalan İbrahim Bey, zevcesini ve veziri Server Ağa' yı ve müftüsü Sarı Yakub'u (bir rivayete göre de

---

[8] Oruç Beg, s.89.

[9] Bkz. Müneccimbaşı, s.214;Tekindağ "Karamanlılar", s.325; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.25; aynı mlf..., "İbrahim Beyin..." s.63.

[10] Aşıkpaşa-zâde, s.182; Müneccimbaşı, s.214-215;Tekindağ, "Karamanlılar", s.325.

[11] Söz konusu fetvaları veren alimlerin isimlerinde İ.H.Uzunçarşılı (bkz. "İbrahim Beyin...", s. 118) ile İ.H.Konyalı'da (bkz. *Konya Tarihi*, s.99-102) bazı farklılıklar görülmektedir

[12] Tekindağ "Karamanlılar", s.325, Merçil, s.306, Danişmend, s.210, Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.26.

[13] Aşıkpaşa-zâde, "...yağma buyurdu, Karaman ülkesini şöyle vurdular ki şehirlerini ve köylerini elek elek ettiler. Harap eylediler. O yıl nice erkek ve kız çocukları doğdu. soyları sopları bilinmedi..." diyerek tahribatın büyüklüğünü tasvir etmektedir. s.182, Müneccimbaşı, s.214.

Mevlananın torunlarından Ulu Arif Çelebi ile kendi eşini)[14] sulh akdi için göndermiş ve '*Sevgend-nâme*' (ahid-nâme) vermeye mecbur kalarak, Sultan Murad'ın ağır şartlarını kabul etmiştir[15].

b. Ahidnâme

Kelime anlamı olarak çeşitli ilimlerde farklı anlamlarda kullanılan ahid kelimesi, mastar olarak bir şeyin yerine getirilmesini emretmek, talimat, söz vermek anlamlarına geldiği gibi[16], isim olarak, emir, talimat, taahhüt, antlaşma, yükümlülük, itimat veren söz anlamlarına da gelmektedir. Ahidde hem yemin, hem de kesin söz verme anlamları vardır ki, yemin ahdin dinî ve kutsal yönünü, söz verme ise ahlâkî yönünü oluşturur. Bunun dışında, ittifak hükümleri içeren ve iki taraf arasında imzalanan resmî vesikaya da ahid adı verilmiştir[17].

Ahidnâme ise vasiyet etmek, ısmarlamak, yemin edip söz vermek, aman vermek ve zimmetine almak anlamlarına gelen Arapça *ahd* ile Farsça nâme kelimelerinden oluşan, birleşik bir isimdir[18]. İki devlet arasında barış ve güvenliğe, siyasî, ticarî vb. işlere dair imzalanan sözleşmeler ile devletin çeşitli konular için siyasî olarak düzenlediği resmî belgeler için kullanılmıştır. Ayrıca, hükümdarın emriyle bazı devlet, zümre ve şahıslara özel haklar tanımak üzere düzenlenen belgeler de aynı isimle anılmışlardır[19].

Osmanlı Devletinde ahidnâme, karşılıklı anlaşma sonucu varılan şartları veya istenilen imtiyazları içermesine karşılık, tarafların birlikte imzaladıkları bir belge değildir. Fakat, bir barış antlaşması söz konusu olduğunda, tarafların delegelerince ayrı ayrı imzalanan ve tespit edilmiş şartları ihtiva eden temessüklere göre maddeleri belirlenmiş olan metnin başında Osmanlı padişahının tuğrasının yer aldığı bir belgedir[20].

Osmanlı diplomatiği bakımdan ahidnâme; padişaha ait ferman ve beratlarda olduğu gibi, Allah'ın adı ile Hz. Peygamber ve dört halifenin adlarının zikredilip, Allah'ın yardımı, Peygamberin şefaatinin istendiği davet rüknüyle başlar ve bunun altında padişahın tuğrası yer alır. Bazı

---

[14] Müneccimbaşı, s.215;Aşıkpaşa-zâde, bu vezirin ismini "Surûr" şeklinde yazar. s.183.
[15] Bkz. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.26-27; aynı mlf..., "İbrahim Beyin..." s.66-67.
[16] Muallim Naci, *Lugat-ı Naci*, Çağrı Yay., İstanbul 1987, s.545; Abdurrahman Küçük, "Ahid", *TDVİA*, C.I, İstanbul 1988, s. 532-533.
[17] "Ahd", *İA*, C.I, s.156; Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I, İstanbul 1983, s. 29.
[18] Mustafa Fayda, "Ahidnâme",TDVİA, C.I, İstanbul 1988, s. 535; Pakalın, age., s. 29
[19] Mustafa Fayda,agm., s. 535; Pakalın, age., s. 29,
[20] Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidnâme", *TDVİA*, C.I, İstanbul 1988, s. 536.

ahidnâmelerde padişahın sıfatlarının sayıldığı ve *unvan* adı verilen bölüme geçilmeden önce beratları hatırlatan *" nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sultânî..."* veya benzeri bir başlangıç da yer almıştır[21]. Bunun anlamı verilen kişi ya da tarafa birtakım haklar tanıyan ahidnâmelerin bir çeşit berat olarak kabul edildikleridir. Ancak, diğer beratlardan farklı olarak, ahidnâmelerde mutlaka *ünvan* vardır[22].

Ünvândan sonra karşı tarafın elkâbı ve dua gelir. Giriş, takdim, sunuş, önsöz vb.anlamlarla ifade edebileceğimiz dibâcede[23] ahidnâmenin veriliş sebebi ile şartları açıklanır. Bu kısmın içeriği verilen ahidnâmenin çeşidine göre değişkenlik gösterir. Yeni tahta geçen bir hükümdarın selefi zamanındaki bir barışı yenileme ahidnâmesi ile bir savaş sonrasında verilen barış ahidnâmesi (musâlaha) veya ticarî imtiyazları içeren ahidnâmelerin her biri farklıdır. Fakat ahidnâmenin çeşidi ne olursa olsun, dibâcenin sonunda ahidnâme şartlarına sadık kalınacağına dair söz yer almıştır. XV. ve XVI. Yüzyıl ahidnâmelerinde bu konu daha kuvvetli bir şekilde ifade edilmiştir[24].

---

[21]Sandor Papp, "Eflak ve Boğdan Voyvodalarının Ahidnâmeleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hıristiyan Vassal Ülkeleri", *Osmanlı*, C.X, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 750.

[22] Kütükoğlu, agm., s. 537.

[23]Kütükoğlu, agm., s. 537. Dibâce, bir kitabın mukaddimesi, önsöz anlamında kullanıldığı gibi, bazı anlam farklılıklarıyla birlikte, takdim, ifade, meram, medhal, ilk söz, birkaç söz, giriş, sunuş, sunu anlamlarına da gelmektedir. Bkz. Tahir Üzgör, "Dîbâce", *TDVİA*, C.IX, İstanbul 1994, s. 278.

[24] Kütükoğlu, agm., s. 537.

2. Karamanoğlu II. İbrahim Beyin Osmanlı Sultanı II. Murad'a Vermiş Olduğu Ahidnâme

a. Ahidnâmenin Nüshaları ve Yayını

Ahidnâme, Sevgendnâme veya *Musâlaha* gibi isimler ile anılan belgenin tespit edilebilmiş iki nüshası olup, bunlardan birisi; Paris Milli Kütüphanesinde, Türkçe ilave kitaplar arasında 660 numarada kayıtlı olan 55-56 yapraklı bir mecmuanın içerisindedir. Bu nüsha, İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından 1937 yılında "Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Beyin Karaman İmareti Vakfiyesi" isimli makale[25] içerisinde yayınlanmıştır. İkinci nüsha ise Konya İzzet Koyunoğlu Müzesinde, 13998 numarada kayıtlı bir mecmuanın içerisinde yer almaktadır. Konyadaki bu nüsha daha önce M.Mesud Koman tarafından görülmüş ve Konya Halkevinin yayın organı olan *Konya* dergisinde (Ekim-Kasım 1948, yıl 11, Sayı 120-121, s. 14-16) yayınlanmıştır. Fakat bu makalede Konya nüshası söz konusu edilmesine rağmen verilen metin, Konya nüshasının değil Paris nüshasının metnidir. Anlaşıldığı kadarıyla yazar, Uzunçarşılı'nın yayınlamış olduğu metni alıp, olduğu gibi makalesine koymuştur. Üstelik dizgisi son derece kötü olduğu için makale baskı hataları ile doludur ve son kısmı da eksik çıkmıştır.

b. Ahidnâme İle İlgili Değerlendirmeler

İ.Hakkı Uzunçarşılı'nın, "Sevgendnâme (Ahdnâme)" başlığı ile yayınlamış olduğu Paris nüshası ile elimizde bulunan Konya nüshası, hem üslup hem de içerik bakımından oldukça farklıdır Fakat ileride tekrar üzerinde durulacağı üzere her iki metin de muahede şartları açısından çok büyük benzerlik gösterir. Hatta birkaç kelime farkla birbirinin aynıdır demek daha doğru olacaktır.

Sevgendnâme'nin giriş kısmı oldukça kısa tutulmuştur. Metin, besmele ile başlamakta ve " ben şahadet ederim şahit olarak o (Allah) yeter ve anlaşma yaptığınız zaman Allahın ahdine bağlanınız, vefâ gösteriniz onu teyit ettikten sonra imana bağlanınız Allah sizi size kefil kılmıştır " şeklinde Türkçeye aktarılabilecek olan Arapça bir ibareden sonra, " ben kim İbrahim Begüm merhum Mehmed oğlu -el- Karamanî " diye devam etmektedir ki bu ifade, devletler açısından bir eşitlik, denklik vurgusu olarak algılanmaktadır. Devamında İbrahim Bey, elini tanrı kelamı (Kur'an-ı kerîm) üzerine koyup, yine Arapça olarak; " talep eden, gâlip olan, idrâk eden, daima diri ve ayakta

[25] Bkz. *Belleten*,C.1,S.1, sene 1937, s.1-127

olan, uyumayan, asla ölmeyen, doğmayan ve doğurmayan" Allah adına üç defa "vallahi ve billahi ve tallahi" diyerek dürüstçe and içtiğini, hile yapmadığını söylemekte ve Hz. Muhammed'e selam ve salavat getirmektedir. Giriş, bununla tamamlanmakta ve ahidnâmenin şartlarına geçilmektedir.

Ahid-nâmenin Konya nüshası ise Osmanlı padişahına atfen övgüler içeren bir beyit ile başlamaktadır:

"Lâ-zâletü'n-nasru ve'l-fethu ve'z- zaferu min tırâzi livâ'ihi

Ve'l-'aczu ve'z-züllu ve'l-kahru min levâzimi a'dâ'ihi"

Sancağının yükselmesinden zafer, fetih ve inâyet eksik olmasın

Düşmanlarından da acz zillet ve kahr eksik olmasın

Bu beyit dışında 46 satırdan oluşan ahid-nâmenin; 1-7. satırları Farsça sözcüklerden oluşan bir giriş niteliğinde olup, burada da yine Osmanlı padişahına bağlılık ve hizmetkârlığı ifade eden iltifatlı sözler vardır. Girişteki Farsça ifadeler, Türkçe'ye şu şekilde aktarılabilir:

Size bağlılığımız ve ihmal etmediğimiz hizmetkârlığımızla, devletinize samimiyet ve ihlâs üzere bağlı olduğumuzda şüphe ve tereddüt yoktur, (satır 1-3)

Sabah-akşam (gece-gündüz) gizli ve açık olarak ebed-müddet devletinize duamız devam etmektedir, (satır 4)

Haşmeti, başı ve sonu bulunmayan cenâb-ı Allahın dergâhına bu duamızı gönderiyoruz ve bu dualarımızın yerine ulaşmasını ve kabul buyrulmasını diliyoruz, (satır 5)

Hz. Muhammed'in ve ailesi fertlerinin yüzü suyu hürmetine kabul buyurulmasını samimi olarak diliyoruz, *(satır 6)*

Bu samimi dileklerimiz ve kulluğumuzdaki sadâkat cihânının fâtihine arz olunur ki... (satır 7)

Bu girişi takiben 8-27. satırlarda; muâhedenin hangi ortamda, hangi halet-i ruhiye içerisinde ve nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır: Karamanoğlu II. İbrahim Bey; daha önce sultanın, nihâyetsiz lütûflar ve hiçbir gayeye dayanmayan şefkatler ile kendisine merhamet edip, pek çok övgülerle dolu olan ve barışın yenilenmesini isteyen bir inâyet-nâme gönderdiğini (satır 8-11), kendisinin de hemen sultana bağlılık yönünde irade gösterip, *işittik* ve

kabul ettik diyerek, mu'ahede yapmak üzere çevresinin ve kabilelerin büyüğü bir beği kendini temsilen gönderdiğini ama bir sebepten dolayı barış görüşmesinin ertelendiğini ve muahedenin gerçekleşmediğini (satır 11-14), fakat sultanın "yine bir ademiniz gelsin muâhede edelim" diye emrettiğini belirttikten sonra sultanın bu yüce isteği üzerine derhal iki değerli adamını cihan padişahının dergahına gönderdiğini söylemektedir (satır 14-18). Bu heyet vardıklarında görevlerinin hizmetlerini ve davet edilişlerinin şartlarını padişaha takdim edecekler ve padişahın üzengisine yüz sürüp, öpüp bunu da kendileri için bir ganimet, inâyet bileceklerdir, bütün bunlardan umulan padişahın rızasını kazanmak ve huzura kabul edilmektir (satır 18-21), şayet bu ümit gerçekleşirse Hakkın sayesinde devletin duâcısı olan bu iki kişi kalp huzûru ve can refâhına kavuşup, azametli devletin (devlet-i kâhiriye) devâmı için duâyla meşgul olacaklardır (satır 22-24), bütün bunlardan başka bu hususta yani İbrahim Beyin samimiyetiyle ilgili söz etmek ve bağlılığına dair ifadeleri kullanmak gönderilen kişilerin kabiliyetine terk edilmiştir (satır 25), İbrahim Beyin gönderdiği elçiler, padişahın huzuruna kabul edildiklerinde; bu söylenenlerle yetinmeyip, İbrahim Beyin sultana bağlılığını ve devletine duâcı olduğunu dillerinin döndüğü oranda padişah hazretlerine ileteceklerdir. Bütün bunları dinlemek de padişahın kemâl-i keremlerine bağlıdır. (satır 25-27)

Bundan sonra; 27-46. satırlarda oldukça açık bir Türkçe ile ahidnâmenin şartları, bir başka deyişle İbrahim Beyin barışı sağlayabilmek ve varlığını devam ettirebilmek için Osmanlı padişahına vermiş olduğu sözler yer almaktadır. Her iki nüshada da büyük benzerlik gösteren fakat başlangıçları farklı olan mu'âhede şartlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Paris nüshasında şartlar kısmına: *Merhum ve mağfür Mehmed Han oğlu Murad Begün şerif nefislerine ve canlarına ve ırzlarına(1) ve dostlarına ve memleketlerine ve vilâyetlerine ve vilâyetlerindeki şehirlerine ve kalelerine ve kuralarına ve sınurlarına ve oturur raiyetlerine ve göçlerine ve beylerine ve vezirlerine ve sipahilerine ve kullarına ve etbâına ve eşyaına ve cemi taallükatlarına zâhiren ve bâtınan hiç veçhile düşmanlik etmeyim ve ettirmeyim ve etmek isteyene dahi şerik olmayim ve muavenet etmeyim ve kimesne etmek dilese elümden geldüği kadar men ve def idem, Taksirlik etmeyim, dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olam ve devletlerine ziyan gelecek yerde olmayim....* diye başlarken,

Konya nüshasında ise; *ziyâde ibrâm ve inbisât etmeyim dostlarına dost ve düşmenlerine düşmen oldum ve devletlerine ziyân gelecek yerde olmayım...* diye başlamaktadır (satır 27-29). Görüldüğü gibi her iki nüshanın

şartlar kısmı, buraya alınmış olan son cümleleri ile aynılaşmakta ve metin, her iki nüshada da çok az istisna ile sonuna kadar aynı olarak devam etmektedir.

Bu aşamada mu'âhede metni, yukarıda da olduğu gibi Konya nüshasından ve sadeleştirilerek takip edilecek ve iki metin arasındaki farklılıklar belirtilecektir.

Yukarıya aynen alınan girişin devamında İbrahim Bey ahdine şöyle devam etmektedir:

Mezkûr Murad Beyin ve oğlu Mehmed Beyin[26] devletlerini ve yücelmelerini istemeyen düşmanlarına ki bunlar ister müslüman olsun ister kafir olsun, gizli ya da açık olarak bir adamının, bir haberinin veya kendisinin[27] gitmeyeceğini (satır 29-31) ve Yine Sultan Murad'ın ve oğlu Mehmed Beğin düşmanlarından ve onlar hakkında kötü fikir taşıyanlardan kendisine gelecek mektupları ve haberleri saklayıp, gizlemeden aynıyla bildireceğini[28] (satır 32-33), Osmanlı halkından herhangi birisi devletine ihanet edip, Osmanlı kale veya şehirlerini kendisine verirlerse almayacağını (satır 33-34), Sultan Murad ve oğlu Mehmed Beğin halkından, onlara tabi olan halktan ve Osmanlı vilâyetlerinden herhangi bir kişinin kölesi veya hayvanı kaçarak ya da hırsızlık yoluyla Karaman iline gelirse, bulunabilmesi şartıyla hiçbir özür etmeden teslim edeceğini (satır 35-38), bütün dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olup, her yıl bir oğlunu askeriyle birlikte

[26] Paris nüshasında sadece Murad Beyin ismi zikredilmekte, ve oğlu Mehmed Begin ifadesi yer almamaktadır.Ayrıca burada mezkûr denilmesine karşılık daha önce Osmanlı Sultanlarından hiçbirinin ismi açık olarak geçmemiştir, muhtelif yerde atıf olarak veya ima şeklinde padişahtan söz edilmiştir. İlk defa burada (satır 29) açık biçimde Osmanlı Sultanı II. Murad'ın ve oğlu Mehmed'in isimlerinin geçmesi, mu'âhedenin tarihlenmesinde net bir bilgi sahibi olmamıza imkan vermektedir. Bu çalışmanın girişinde de belirtildiği üzere (Bkz. 12 nolu dipnotta gösterilen yerler.) Sultan Murad Avrupada mücadele ederken, Karamanoğlunun ahdini bozarak, bir kez daha Osmanlı topraklarına hücum etmesiyle 15 Temmuz 1444 tarihinde Segedin Barışını imzalamış ve aldığı fetvalarla birlikte Karamanoğlu İbrahim Beyin üzerine yürümüş ve Karaman ülkesini baştan başa talan ettikten sonra, tahtı oğlu Mehmed'e bırakarak, Manisa'ya çekilmiştir. Sözkonusu mu'âhedenin de bu gelişmeler sonucunda aynı yıl imzalanmıştır.

[27] Konya nüshasındaki benüm kelimesi yerine, Paris nüshasında mektûbum kelimesi gelmiştir.

[28] Bu ifadeler her ne kadar mağlup olmuş ve zor duruma düşmüş bir Beyin sözleri olsa da aslında geçmişe atıflar içermektedir. Çünkü daha önce de Osmanlı Devleti ile mu'âhede yapılmış fakat bu anlaşmalar, hep İbrahim Bey tarafından ihlal edilmiş ve kendisi Osmanlılara karşı oluşan ittifaklara dahil olmuştur. Hatta bazen ittifak oluşturmada öncü rolü üstlenmiştir. Söz konusu ifadeler, artık bunun gibi faaliyetler içerisine girmeyeceğine atıftır. (bu konu ile ilgili olarak bkz. Bu çalışmanın girişinde 5 ve 9 nolu dipnotlarda gösterilen yerler)

Sultan Murad'ın emrine vereceğini (satır 38-40), Allah üzerine yemin ederek, hiçbir şekilde yukarıdan beri sıralaya gelmiş olduğu ahdini bozmayacağını, ahdini bozup kefâret vermeyeceğini ve verdirmeyeceğini (satır 40-41), yine Allah üzerine yemin ederek, ahdini bozarsa her eziyetin, zahmetin ve yeminin kendi üzerine olmasını, Allahı şahit göstererek dosdoğru and içtiğini, hile ve istisna yapmadığını (satır 42-43) ve ahdine muhalefeti olmadığını, ahdinin dışına çıkmayacağını şayet ahdini bozarsa elinde tuttuğu Tanrı kelamının (Kur'an-ı Kerîm) kendisine ve çocuklarına düşman olmasını (veya kendisinden ve çocuklarından alacaklı olmasını) ve yeminin gereğinin kendi üzerine olmasını söylemekte (satır 44-45) ve mu'âhede; "yeminimize Allah vekîldir ve O, vekîl olarak bize yeterlidir" mealindeki Arapça bir ibare ile sona ermektedir: *ve'llahu'alâ ma nakûlu vekîlun ve hüve hasbi ve ni'me'l-vekîl* (satır 46).

Metnin tamamında Karamanoğlu II. İbrahim Beyin ne kadar zor durumda olduğu açıkça görülür. Mu'âhede metni daha önce de belirtildiği üzere, Osmanlı sultanına övgülerle başlamakta ve sultana samimi olarak bağlılık ve hizmetkarlığı vurgulayan cümlelerle devam etmektedir.

Sadeleştirilmiş şekli ile verilen 8-27.satırlarda Osmanlı Devleti ile barışın gerçekleştirilmesine duyulan şiddetli ihtiyaç daha da belirginleşmektedir. Çünkü bu satırlarda; mu'âhede için nasıl çaba harcandığı, padişahı ikna edebilmek için nasıl uğraşıldığı, gönderilen heyetin padişahın üzengisini öpebilmesinin bile ne büyük bir lütuf olarak algılandığı görülmektedir. Zirâ *Rikâb-ı bûs-ı hümâyûn*'a bağlanan ümit, padişahın heyeti kabul etmesi demek olacaktır. Bütün bu gayretler sonucunda dinleme lütfunda bulunmak ise yine padişahın *kemâl-i keremine* kalmıştır.

Her satırda Osmanlı padişahına bağlılık ve sadakatin vurgulandığı ve padişahın, cihan padişahı (*hazret-i cihân-penâh*), sözlerinin de emr olarak değerlendirildiği mu'âhedenin son bölümünde yer alan iki husus, iki devletin tarihî ilişkilerinin bir yansıması gibidir. Bunlardan ilki: İbrahim Beyin her yıl bir oğlunu askeri ile birlikte, Osmanlı padişahının hizmetine vermeyi taahhüt etmesidir ki Sultan Murad, daha önce yaşanmış bazı hadiselerin yeniden yaşanmasını engellemek düşüncesi ile bu maddeyi özellikle koydurtmuş olmalıdır. Çünkü bu madde ile İbrahim Beyin bir oğlu ve askeri sürekli olarak Osmanlı Devleti elinde bir nevi rehin olarak kalacak, böylece İbrahim Bey eskiden olduğu gibi her fırsatta Osmanlı ülkesine saldırılarda bulunamayacaktır.

İkinci husus ise İbrahim Beyin ahdini bozmayacağına dair defaatle yemin etmesidir. Hernekadar bu yeminler, mağlup olmuş ve zor duruma

düşmüş bir Beyin zorunlu yemini veya ahidnâme üslubu olarak yorumlansa bile aslında yine geçmişe atıflar içermektedir. Çünkü bu mu'âhede Karamanoğlu İbrahim Bey ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk mu'âhede değildir. Daha önceki anlaşmalar, her defasında İbrahim Bey tarafından ihlal edilmiş ve sıkıntılı durumdan kurtulur kurtulmaz yine eski politikalarına dönerek, Osmanlı topraklarına tecavüzlerde bulunmuştur. Osmanlı padişahı bu durumu göz önünde bulundurarak, İbrahim Beyin yeminine sadık kalmasını sağlamak için bunu istemiş görünmektedir.

Sonuç olarak; bu mu'âhede ile Osmanlı Devleti ve Karamanoğulları arasında bir barış tesis edilmiş ve bu barış bir müddet devam etmiştir. Karamanoğlu II. İbrahim Bey de en azından Sultan Murad'ın ölümüne kadar, yeminine sadık kalmıştır. Zira Haçlılarla Osmanlı Devleti arasında cereyan eden Varna ve II. Kosova savaşlarında, Osmanlı ülkesine taarruzda bulunmak yerine, Osmanlı ordusuna yardımcı kuvvetler göndermiştir. Görünen o ki İbrahim Bey bu dönemde Osmanlılarla uğraşmak yerine, yönünü güneye çevirmiştir ve buna bağlı olarak da 1448 yılında Kıbrıslıların elinde bulunan Gorigos'u zapt etmiştir.

EK: 1

AHİDNÂME[29]

Lâ-zâletü'n-nasru ve'l-fethu ve zaferu min tırâzi livâ'ihi

Ve'l-'aczu ve'z-züllu ve'l-kahru min levâzimi a'dâ'ihi

1. Devlet-hah-ı muhlis ve hevâ-cûy-ı mütehassis ki ez cânib-i hevâ-dâri ve emhâl-i

2. merâsim-i hizmetkârî müberrâest ubûdiyyetî nâşî ez ma'den-i sıdku ihlâs

3. ve hıdemât-ı münebbi? ez menba'-ı safâ ve ihtisâs-ı ma'rûz ve muthaf dâşte (sitte)

4. leylen ve nehâren subhan ve mesâ'en setren ve cehren (cehâren) be-du'â-i devâm-ı devlet-i ebed-peyvend

5. ve sebât-ı haşmet-sermed ez hâlık-ı ezel ve ebed kıyâm mi nümâyed be-mahall-i icâbet-

6. mevsûl ve be-hayyız-ı kabûl makbûl-bâd be-Muhammedin ve âlihi'l-emcâd-ba'd ez vezâyif-i

7. hidemât-ı muhlisâne ve merâsim-i 'ubûdiyât-ı sâdıkâne ma'rûz-ı re'y-i geyti küşây

8. olunur kim bundan öñdin 'inâyet-nâme ve şefkat yönünden

9. eltâf-ı bî-nihâye ve i'tâf-ı bilâ-gâye bu kulları hakkında merhamet idip

10. envâ'-i nevâzişler zâhir olup hitâb-ı 'inâyet erişmişdi kim tecdîd-i

11. mu'âhede olunaydı biz dahi hemâna irâdet makâmında mutâva'at

12. gösterüp semi'na ve ata'na deyüp kıdvetü'l-kabâyil ve'l-ekârib Efendi

---

[29] Konya nüshası transkripsiyonu. Ahidnâmenin Arapça ve Farsça kısımlarının okunmasında ve açıklanmasındaki katkılarından dolayı Prof.Dr.Mikâil BAYRAM hocama teşekkürlerimi ifade etmeliyim.

13. Begi viribidük idi bir vasıta ile te'hîr olup mu'âhede

14. olunmamış ve amma şöyle emr olunmuş kim bir ademinüz yine gelsün

15. mu'âhede edelüm deyû eyle olsa şimdiki vakitde ol işâret-i

16. 'âli mûcibince dârende-i ed'iyye-i sülâle-i ekâbir ve'l-e'âzim

17. filânü'd-dîn'e mefharü'l-mülâzimîn filânı rezekat selâmetehümâyla koşup

18. hazret-i cihân-penâh dergâhına revâne kılındı 'ında'l-vusûl hıdemât-ı vezâyifîn ve

19. da'vât-ı şerâyitîn takdîm idip rikâb-ı bûs-ı hümâyûn-birle muğtenim

20. ve müsta'ıd olalar inşaallahü-te'âlâ ümîddir ki irtizâ

21. mahallinde nazar-ı mülâhazat yetişüp iftihâr ve istizhâr müyesser ola

22. tâ kim yine bayağlayın ol hümâ tal'atlû hümâyûn saye-i Hakk elinde

23. bu dâ'iyân-ı devlet tasfiye-i kulûb ve refâhiyet-i can hâsıl idip

24. du'â-i devâm-ı devlet-i kâhıriye sebbetehümallahü te'âlâ iştigâl gösterile

25. bevâki ihbârât müşârün-ileyhümâ beyânına müfevvezdir 'ında'l-huzûr erkân-ı

26. devlet mehhedallahü kavâ'ide erkânihüm hazretlerine arz ve beyân kılalar

27. isga kılmaklık anlarûn kemâl-i keremlerine menûtdur ziyâde ibrâm ve inbisât

28. etmeyim dostlarına dost ve düşmenlerine düşmen oldum (olam) ve devletlerine ziyân

29. gelecek yerde olmayam ve mezkûr Murad Begün ve oğlu Mehmed Begün

30. devletlerin ve rif'atlerin dilemeyen düşmenlerine müselmanlardan ve küffârdan

31. ihfâyla ve âşikâre âdemüm haberüm ve benüm varmaya ve mezkûr Murad

32. Begün ve oğlu Mehmed Begün düşmenlerinden ve bed-endîşlerinden

33. bana gelen mektubların ve haberlerin ayniyle bildürem ve halklarından

34. kimesne hayin olup kal'alarından ve şehirlerinden bana virürlerse

35. almayam ve mezkûr Murad Begün ve oğlu Mehmed Begün

36. kullarından ve etbâ' kullarından ve kendülere müte'allik olan vilâyetlerinden kimesnenin ne

37. kulu veyahud halayığı ve davarı kaçup veya uğurlanup benüm

38. ilüme gelürse ki buluna vireyim özr itmeyem fi'l-cümle dostlarına

39. dost düşmenlerine düşmen olup her yıl bir oğlum çerümle

40. mezkûr Murad Begün hıdmetine vireyim vallahi bu mezkûrâtda hiç

41. vecihle nakz-ı 'ahd itmeyem ve 'ahdım nakz idip kefâret virmeyem ve virdirmeyem

42. vallahi her bâr nakz-ı 'ahd itdüğümce yemin benim üzerime ola ve tallahi

43. doğru and içdim hile ve istisnâ itmedüm ve bu 'ahidden

44. muhalefetim ve tecâvüzüm yokdur eger idecek olursam vallahi bu tanrı

45. kelâm bana ve evlâdıma garîm olsun ve yemindir benüm üzerime olsun

46. ve'llahi 'alâ ma nakûlu vekîlun ve hüve hasbi ve ni'me'l-vekîl.

EK: 2

EK: 2

SEVGENDNÂME – (AHDNÂME)[30]

⑦✢①❹➔✡ ✡❸❙⑨④ ➔❷ ②★❊⑧ ✢❧ ✡✳✡ ⑩❼❻✡❊⑨♣☆ ✡❸④❷✡ ❷6✡❊❺⑨❑ ⑩☆ ⑩⑤❷❷ ❊⑨❑✡ ②❺✹✳❻✡ ⑥① ✹✳❻✡ ⑩❼❻✡ ②■☆✉

(➔❺⑤❷

②❸❺❼❧ ⑩❼❻✡ ②★❼♣✳❊⑧❷ ✢⑧❊❺❷❸④❊♣☆ Benkim İbrahim Begüm Merhum Mehmed oğlu –el- Karamanî, elümi (elimi) Tanrı kelamına koyup sıdk (❶❊◆) ve ihlâs ile bila hile vela istisna and içüb iderümki

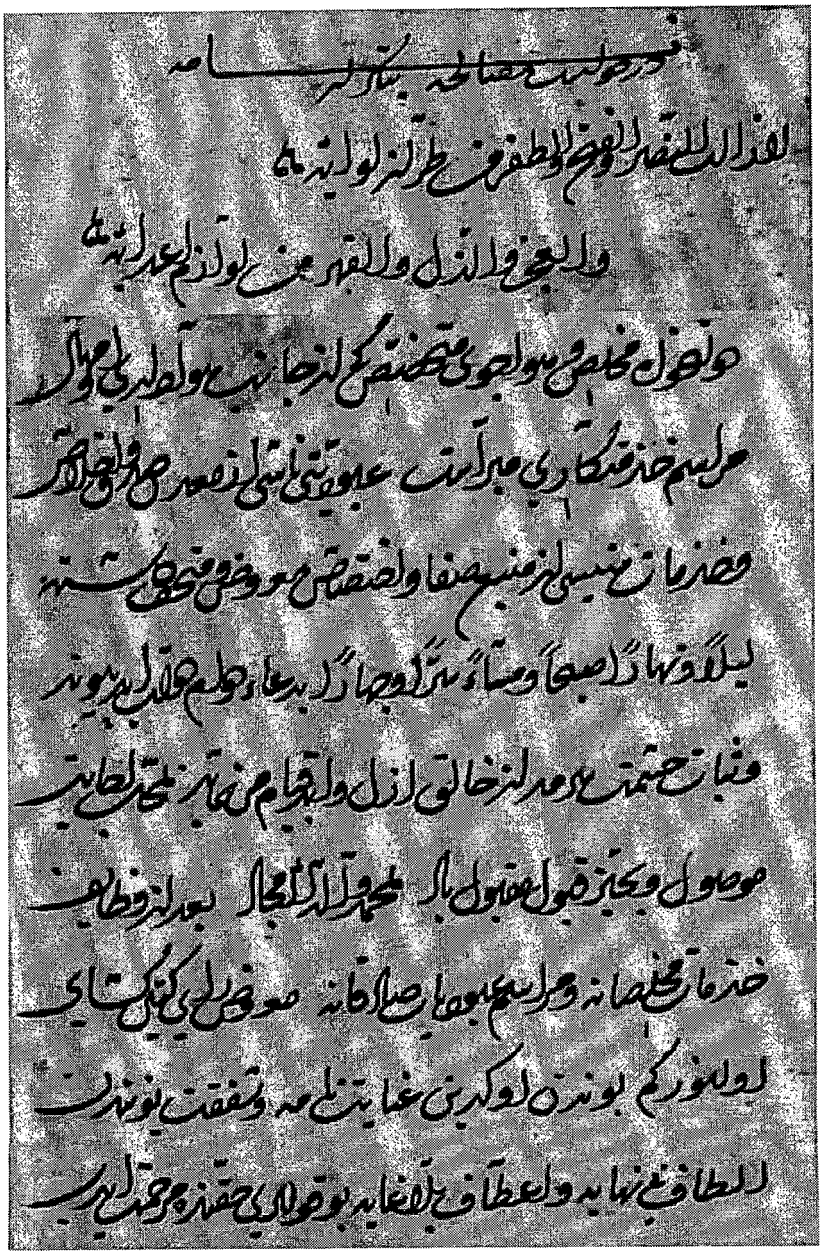
❊✪★❹ ②❻ ✡❊☆✡ ☆❸①❹➔❷ ③✢⑤❹➔ ➔❊❼❻✡ ②❺⑨❻✡⑩✹❻ ✡ ❹❼⑨①❻✡ ❺✻❊①❻✡ ☆❻✢①❻✡ ☆❻✢▭❻✡ ⑩❼❻✢★❷ ⑩❼❻✢☆❷ ⑩❼❻✡❷)

(✡❊❻❷ ➔❷ ⑩★✪✹✢◆ bu tanrı kelâmı hürmetiçün ki Muhammet Mustafa'ya selâvatullâhi aleyhi ve selâmihi (⑩⑩→❍❷ ⑩❺❼❧ ⑩❼❻✡ ☆✡❸❼◆✉ Cebrail vasıtasiyle nazil oldu. Merhum ve mağfür Mehmed Han oğlu Murad Begün şerif nefislerine ve canlarına ve ırzlarına(1) ve dostlarına ve memleketlerine ve vilâyetlerine ve vilâyetlerindeki şehirlerine ve kalelerine ve kuralarına (✡✳⑧ ✍ ➔✳⑧) ve sınurlarına ve oturur raiyetlerine ve göçlerine ve beylerine ve vezirlerine ve sipahilerine ve kullarına ve etbâına ve eşyaına ve cemi taallükatlarına zâhiren ve bâtınan hiç veçhile düşmanlik etmeyim ve ettirmeyim ve etmek isteyene dahi şerik olmayim ve muavenet etmeyim ve kimesne etmek dilese elümden geldüği kadar men (♦⑤⑩) ve def idem, Taksirlik etmeyim, dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olam ve devletlerine ziyan gelecek yerde olmayim ve mezkur Murad Beğün devletlerin ve rifatların dilemeyen düşmanlarına müslümanlardan ve küffardan ihfayile ve âşikâre adamım ve haberim ve mektubum varmaya ve mezkûr Murad Beğün ve oğlu Mehmed Begün düşmanlarından ve bed endişelerinden bana gelen mektubların ve haberlerin aynile bildürem Ve halklarından kimesne hain olub kalelerinden ve şehirlerinden bana virürlerse almayım ve mezkûr Murad Beğün ve oğlu Mehmed Beğün kullarından ve etba (♥✢✪★✡) kullarından ve kendülere müteallik olan vilâyetlerinden kimesnenin kulluğu veyahut halayığı ve davarı kaçıp veya uğurlanıb benüm ilüme girürse buluna virem, özür etmeyim filcümle dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olup her yıl bir oğlumu çerümla (Çeri=Asker) mezkûr Murat begün hizmetine vireyim.

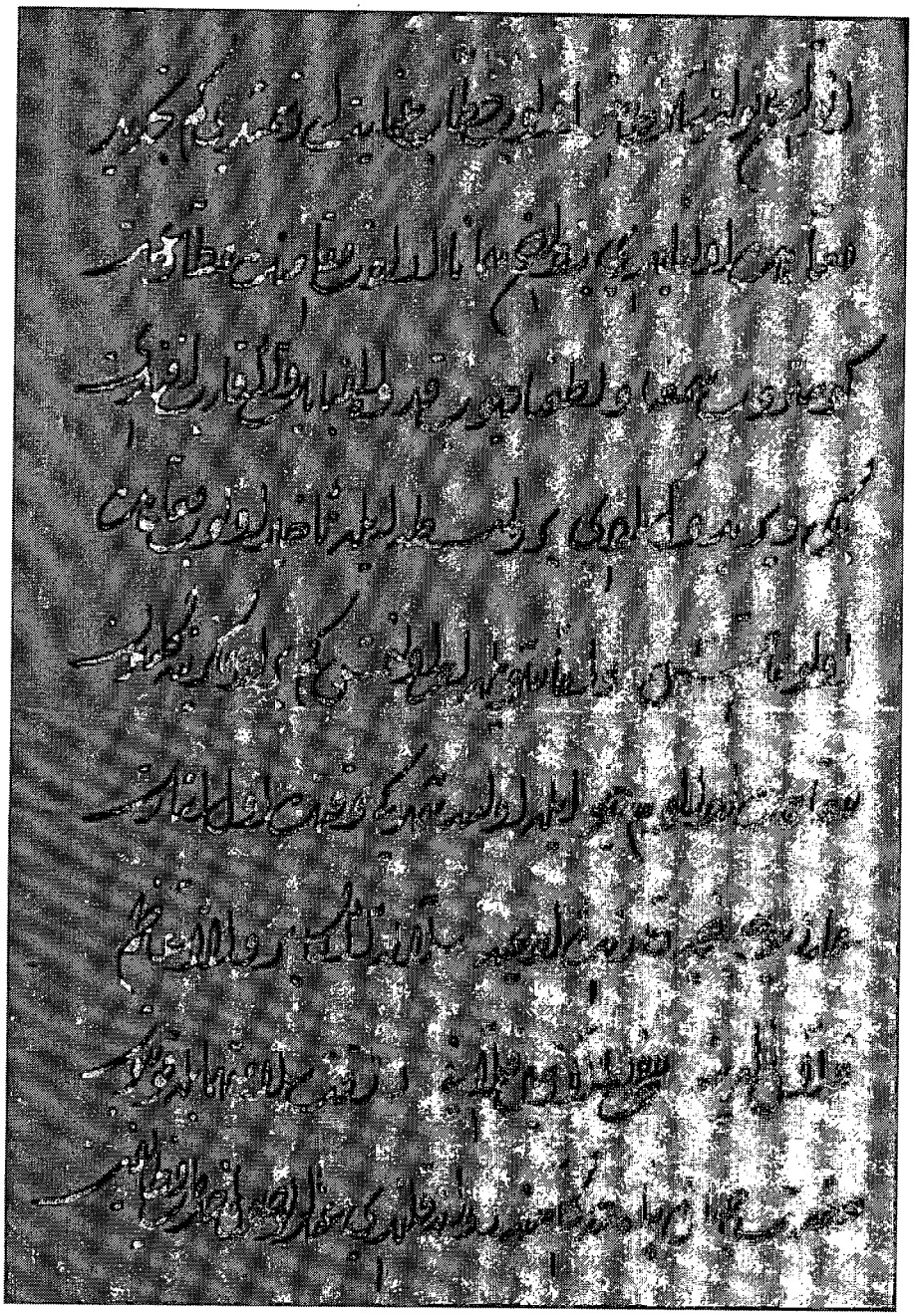
[30] Paris nüshası olup, İ.Hakkı Uzunçarşılı'nın Belleten'deki yayınından olduğu gibi alınmıştır.

Vallahi (⓾❼❻✡❷) bu mezkûratta hiç veçhile nakzı ahd etmeyim ve ahdımı nakzedüb kefaret vermeyim ve verdirmeyim. Vallahi her Bâr nakzı ahd ettüğümce yemin benüm üzerime ola ve tallahi (⓾❼❻✢★) doğru and içtim hile ve istisna etmedüm, ve bu ahdden (❄⑨❧) muhalefetim ve tecavüzüm yoktur. Eğer edecek olursam vallah bu tanrı kelâmı bana ve evlâdıma garim olsun

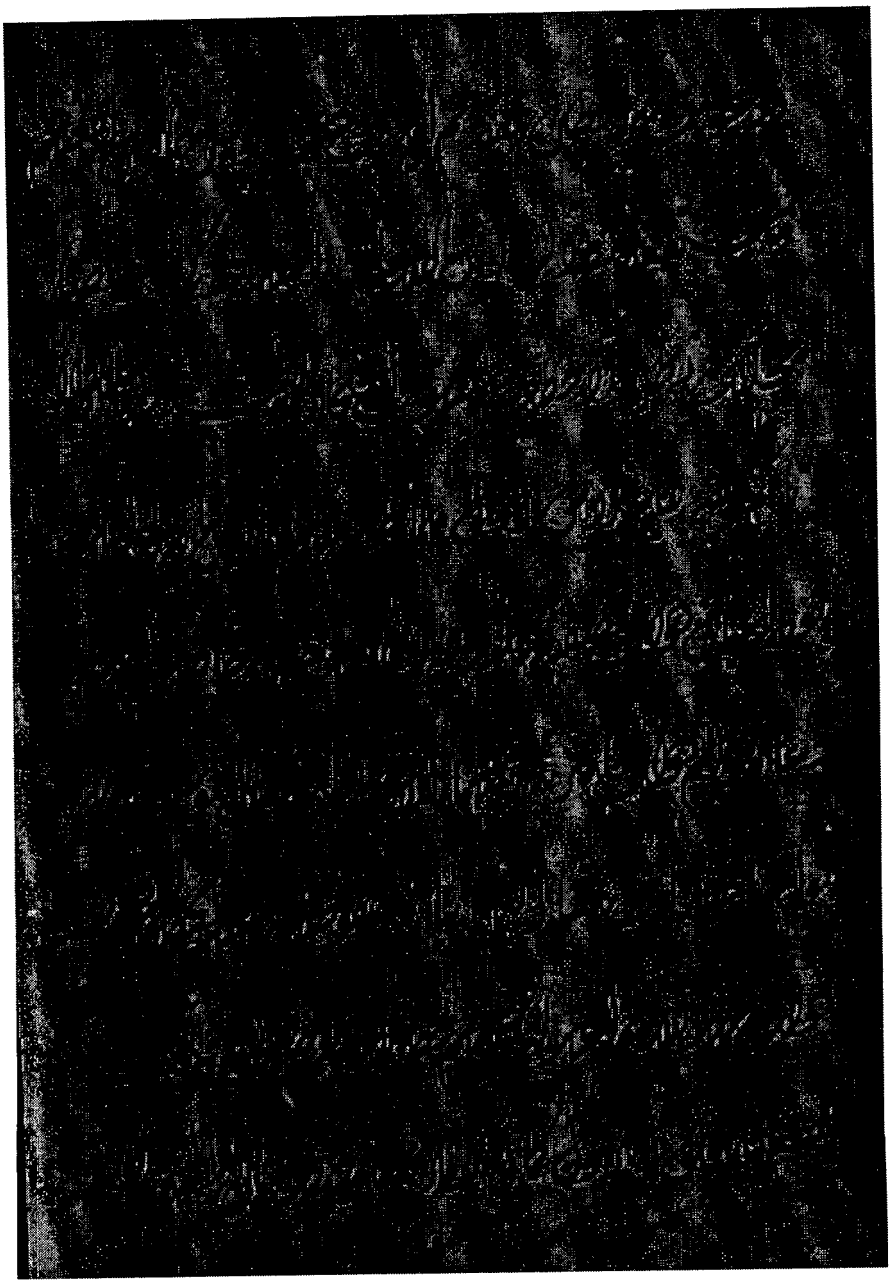
(❽❺❷❸❻✡ ②♣④❷ ⓾✪■✹ ❸⑧❷ ❽❺❷❷ ❾❸⑨④✢⓾ ⓾❼❧ ⓾❼❻✡❷)

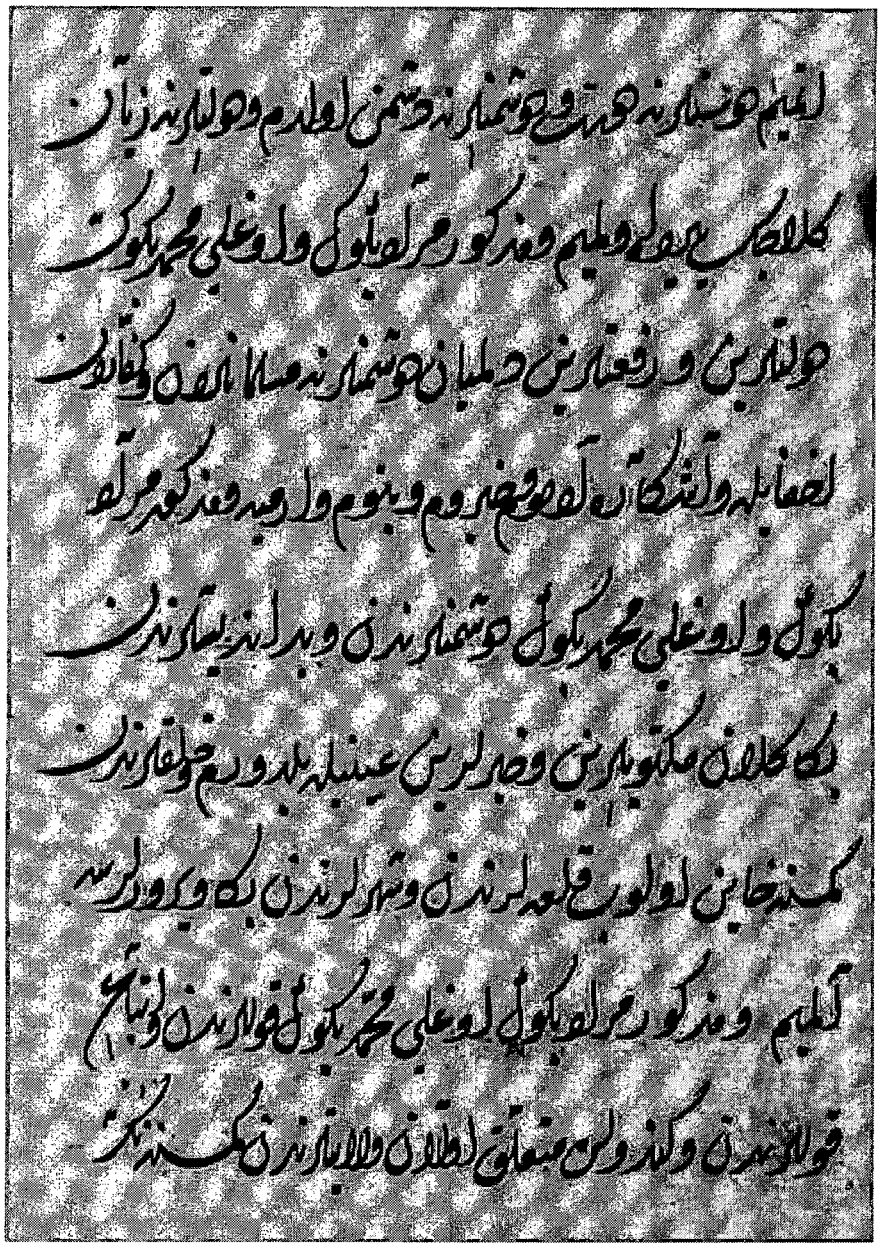
Ahidnâmenin (Konya Nüshası) Başlangıç Sayfası

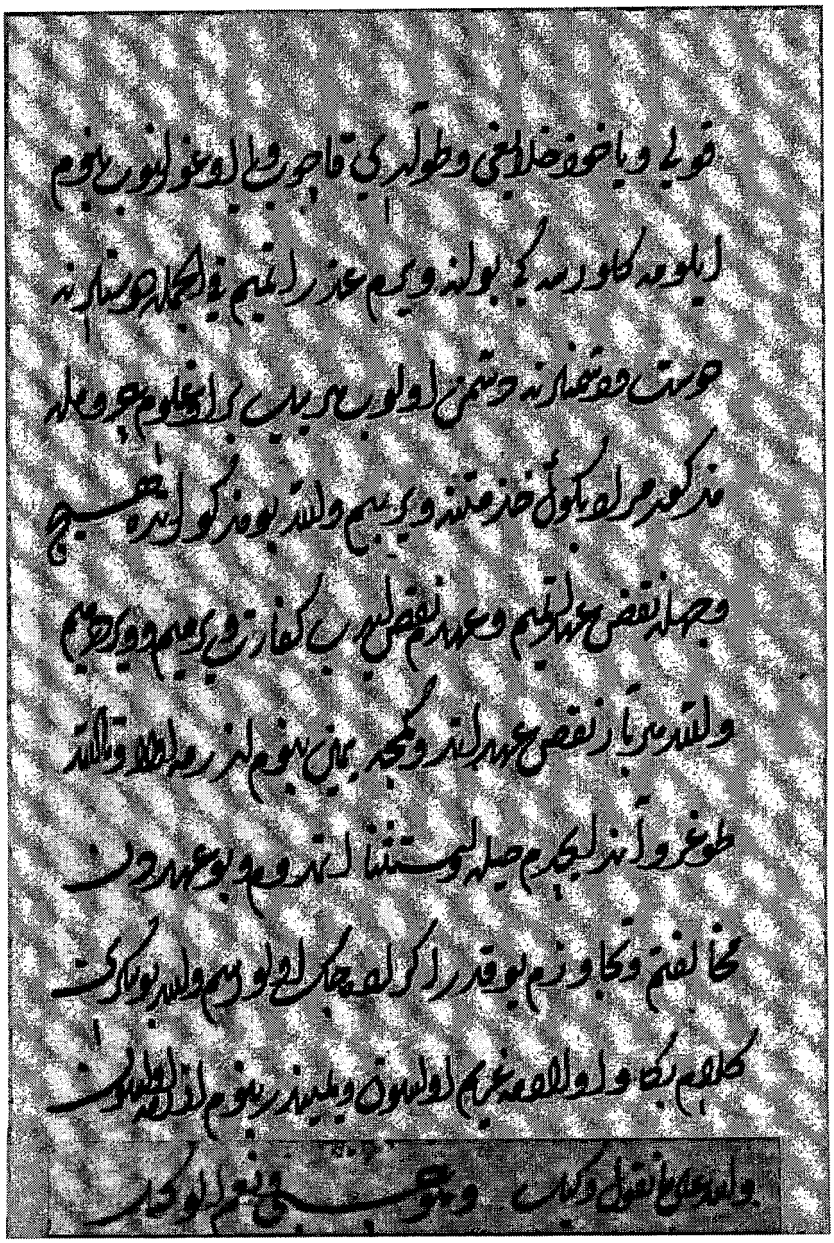
Ahidnâme Metni

Ahidnâme Metni

Ahidnâme Metni

Ahidnâme Metni